Moratorium, lessen uit Kulverheide en zorgvuldigheid

Voorzitter, raadsleden,

Ik ben Tanja van der Ree, lid van de Werkgroep Woold, mede namens hen spreek ik in.

Hieronder de volledige tekst die ik heb moeten inkorten om aan de gehalveerde inspraaktijd te voldoen. Ik wil u wijzen op artikel 6 van het verdrag van Aarhus die effectieve inspraak van de burger inzake milieu regelt. De schriftelijke zienswijze vormt daarom een integraal onderdeel van onze inspraak.

Ik wil mijn inspraak richten op twee nauw met elkaar verbonden onderwerpen:
de lessen die wij de afgelopen tweeënhalf jaar hebben geleerd uit de strijd tegen Duitse windprojecten rond Winterswijk – in het bijzonder Kulver Heide bij het Woold – en het belang van het moratorium in die context.

Het moratorium is destijds niet voor niets ingesteld en telkens verlengd. Het doel was tijd kopen. Tijd, omdat meerdere gebiedsprocessen nog lopen en grote investeringen in natuur en landschap nog in volle gang zijn, terwijl de effecten daarvan nog niet te overzien zijn. Die onzekerheid raakt direct aan de vraag of en waar windenergie hier überhaupt inpasbaar is.

Dat is geen theoretisch punt. In de Regionale aanvulling RES Achterhoek zijn inmiddels al 7 van de 8 aangewezen locaties rond Winterswijk afgevallen vanwege natuurdoelstellingen. Dat onderstreept hoe bijzonder en kwetsbaar dit gebied is en hoe beperkt de ruimte voor grootschalige windenergie hier werkelijk blijkt te zijn.

Uit onze ervaringen van de afgelopen tweeënhalf jaar blijkt bovendien dat er structureel veel obstakels zijn voor windenergie in dit gebied: natuurwaarden, recreatie, geluid, leefbaarheid, stilte, donkerte en het kleinschalige landschap. Windturbines met hun grootschalige, industriële karakter zijn hier uiterst moeilijk in te passen. Alleen al visueel, door hun enorme hoogte, hebben ze een ingrijpende impact op vrijwel het hele buitengebied van Winterswijk.

Recent hebben wij ons moeten worstelen door een Duits MER/UVP-rapport over het project Kulver Heide project van Stadt Rhede, met drie circa 250 meter hoge windturbines, waarvan de milieueffecten expliciet ook Nederland betreffen. Hoewel de kwaliteit van dat rapport te wensen overlaat, bevat het wel inzichten die hier relevant zijn. Zo wordt gesproken over een zogenoemd verdrijvend effect van windturbines. Dat effect wordt vooral benoemd voor fauna. Wat echter niet wordt benoemd, is dat dit verdrijvende effect óók geldt voor mensen.

Wanneer grootschalige windturbines worden geplaatst in een gebied dat bewust is ingericht als stil, donker en kleinschalig landschap, verandert niet alleen de natuur, maar ook het gebruik van dat gebied. Bewoners, rustzoekers en toeristen die hier komen voor stilte, ruimte en landschap, worden langzaam maar zeker verdreven.

Dit is geen gebied voor massatoerisme. Het toerisme hier is kleinschaliger: familie en vriendengroepen , wandelaars, fietsers en mensen die genieten van rust en natuur. Dat economische model is volledig afhankelijk van stilte en landschap. Als die verdwijnen, komt er voor veel ondernemers geen nieuw verdienmodel voor in de plaats. Sommigen zullen zich richten op groepen die veel overlast veroorzaken. Dat is geen kwalitatieve ontwikkeling, maar verschraling.

Een tweede belangrijke les uit de UVP is dat milieueffecten in de beoordeling worden weggeschreven, genegeerd of gemiddeld. Geluid van windturbines wordt gepresenteerd als wegvallend tegen achtergrondgeluid, terwijl juist in dit gebied de nachtelijke stilte een kernkwaliteit vormt. Er zijn hier geen snelwegen of industrie; 's nachts ligt het achtergrondniveau rond **25 dB(A)**. Moderne windturbines draaien bovendien steeds vaker en langer, omdat zij al bij lage windsnelheden starten. Daardoor komt juist die nachtelijke stilte onder druk te staan. Geluiden die in een stil gebied normaal hoorbaar zijn, zoals een uilenroep van circa **35 dB(A)**, kunnen dan worden gemaskeerd door continu mechanisch geluid van windturbines rond **45 dB(A)**. Vanaf geluidsniveaus rond **35 dB(A)** kan windturbinegeluid – mede door het ritmische karakter en de voortdurende aanwezigheid – door veel mensen als hinderlijk worden ervaren, met name 's nachts. Dit type geluid vraagt onbewust aandacht en kan leiden tot slaapverstoring. Deze effecten blijven in modellen vaak buiten beeld, maar zijn in een stil landschap juist bepalend voor de leefkwaliteit.

Wat uiteindelijk niet weg te redeneren valt, is de fysieke verschijning van de turbines. Aanvankelijk werd gesteld door Stadt Rhede dat ze vanuit Nederland "toch altijd op de smalle kant zichtbaar zouden zijn" door de vigerende ZW wind. Dat bleek niet houdbaar. In het landschapsplan van de UVP Kulver Heide wordt erkend dat de turbines tot 4 kilometer landinwaarts in Woold prominent in beeld blijven en dat landschappelijke schade van zo'n hoog industrieel gebouw in feite niet te compenseren is.

Dit alles brengt mij terug bij het moratorium.

Gedurende deze hele periode heeft het moratorium ons gesterkt. Niet omdat het juridisch onaantastbaar is, maar omdat het steeds gekoppeld is geweest aan waarden: natuurbescherming, landschap, stilte, donkerte en leef kwaliteit, voor mens én dier. Juist die koppeling aan waarden heeft effect gehad. Die nadruk heeft er mede toe geleid dat de Provincie extra aandacht heeft besteed aan de twaalf Duitse windturbines langs de grens bij Winterswijk. En onlangs ook een bezwaar heeft ingediend tegen het project Kulver Heide.

Op dit moment bevindt de gemeente zich midden in juridische procedures tegen windprojecten aan de Duitse kant van de grens. Daar zijn publieke middelen mee gemoeid. Als u nu het moratorium afschaft, ondergraaft u niet alleen uw eigen standpunt in die procedures. Het wordt ook aanzienlijk moeilijker om dat standpunt uit te leggen. Aan de pers, aan Duitse bestuurders en aan burgers. Het begrip 'moratorium'

is aan iedereen uit te leggen. De complexe logica van omgevingsvisies, -plannen en overgangsrecht is dat niet.

Wij begrijpen hoe het advies van het college tot stand is gekomen en dat het moratorium uiteindelijk zal verdwijnen. Maar nu is dat moment niet. Er is nog te veel onzekerheid over de landelijke koers voor windenergie, maar ook die van de EU, die onlangs kernenergie in de taxonomie van hernieuwbare energie heeft opgenomen. Die onzekerheid geldt niet alleen voor inwoners en bestuur, maar ook voor investeerders. Wie nu investeert, doet dat zonder goed zicht op de uiteindelijke ruimtelijke en juridische kaders en de wenselijke energiemix. Dat leidt tot extra werk, extra onrust en mogelijk weggegooid geld.

Het moratorium is geen blokkade, maar een instrument van zorgvuldigheid. En dat is precies waar het omgevingsrecht om vraagt: een zorgvuldige afweging.

Onze oproep aan u is daarom: houd het moratorium in stand zolang de gemeente de tijd nodig heeft om deze waarden zorgvuldig en juridisch te verankeren.

Zonder die tijd verdwijnt niet alleen het moratorium, maar ook het laatste effectieve middel om dit gebied te beschermen en te behouden voor wat het is.